

Kégli Ferenc: Magyar néprajzi bibliográfia 2003-2004

Úgy gondolom, hogy a 3K olvasóközönsége számára szükségtelen külön bekezdésben értekezni a nemzeti szakbibliográfia műfajának mibenlétéről, fontosságáról, lehetséges megjelenési formáitól - különösen az úgynevezett nemzeti tudományok (irodalom, nyelvészet, történettudomány, néprajz, művészettörténet stb.) vonatkozásában. Elegendőnek tartom örömmel bejelenteni, hogy a tavalyi év végén megjelent ezek egyikének - a néprajznak - újabb kurrens nemzeti szakbibliográfiai kötete Magyar néprajzi bibliográfia, 2003-2004 címmel.

A kiadványsorozat még rejtett bibliográfiaként az 1971-es tárgyévvel indult és évente került napvilágra a Néprajzi Hírek hasábjain A magyar néprajztudomány bibliográfiája címmel. Az 1988-as tárgyévtől önálló kiadvánnyá, Magyar néprajzi bibliográfia címmel jelenik meg a Néprajzi Múzeum Könyvtárának gondozásában, az 1991-es tárgyévtől kétévi összefoglalásként. A 2003/2004. évi publikációkat regisztráló kötetet - hasonlóan az előző ciklushoz - a Néprajzi Múzeum adta közre a Nemzeti Kulturális Alap anyagi támogatásával. Gyűjtőkörének tartalmi szempontjait a kiadvány előszava így határozza meg: "Az anyaggyűjtés a korábbi évekhez hasonlóan kiterjedt a határon túli magyar néprajzi kutatás könyv- és cikktermésére és részben a magyarországi kutatók külföldön megjelent műveire is. A hazai tudományokban is egyre növekvő inter- és transzdiszciplinaritás következtében a bibliográfia nemcsak a néprajz, a folklorisztika, az antropológia különböző irányzatainak publikációira terjed ki, hanem részben a társadalomtörténet, a szociológia és más rokon tudományok szorosán kapcsolódó hazai könyv- és cikktermésére is." Tegyük hozzá, hogy a szerkesztők kigyűjtötték a gyűjteményes művekben, évkönyvekben közölt tanulmányokat is, az előzőeken kívül pedig még CD-ROM-leírás is található. Mindez megfelel a múzeumi könyvtár gyűjtőkörének, mivel az nem gyűjt és őriz iratokat, térképeket, hangzóanyagot, különálló képeket és metszeteket, fotókat - ezek a dokumentumtípusok a múzeum más táraiban kaptak elhelyezést, s a nyitott múzeum elve alapján ezeknek a táraiknak az anyaga is kutatható.

A bibliográfiai tételek gyűjtését Hegyi Dóra, Lux Éva, Mészáros Borbála, Nagy Réka, Sárai-Szabóné Némety Ágnes végezte el, a szerkesztői munkát Mészáros Borbála látta el, az elkészült anyagot pedig Kenyéri Kornélia, a múzeumi könyvtár vezetője, valamint Selmeczi Kovács Attila etnográfus lektorálta. A 3000 tétel a néprajztudományhoz igazodó tematikus szakrendi csoportosítása a korábbi években jól bevált gyakorlatot követi, de az alcsoportok kialakítása természetesen a gyűjtött anyag tartalmához igazodott. A tizenhat fő témakör további hetven altémára tagolódik, ezek alá van besorolva a tételeket tartalmazó összesen 164 csoport.

Az indító témakör a tételek 19,4 százalékát tartalmazó Általános művek című fejezet, amely a bibliográfiákat és a forrásközléseket, a néprajztudomány szervezeti kereteire, a kutatókra, a tudomány történetére, a kutatás módszereire és elméletére, a tudományterület oktatására vonatkozó irodalmat foglalja magába. Ebbe a fejezetbe kaptak besorolást a vegyes tartalmú tanulmánykötetek. Ezt követik a konkrét néprajzi fejezetek: Népek, tájak, települések (17,6%); Gazdálkodás (5,5%); Technológia, kereskedelem (4,3%); Település (0,8%); Építkezés, lakáskultúra (3%); Táplálkozás (1,6%); Viselet (1,2%); Népművészet (1,3%); Társadalom (9,3%); Vallásosság, néphit (13,4%); Szokások (8,3%); Népköltészet (8,8%); Nyelv (1,1%); Népzene, néptánc (3,6%). A bibliográfiai részt a néprajzi tematikájú időszak

kiadványokat felsoroló Szakfolyóiratok, évkönyvek című fejezet zárja, az összes tétel 0,8 százalékával.

A szakrendi felépítést a részletes tartalomjegyzék teszi megismerhetővé, a kötetben a különböző fokozatú fejezetcímek tipográfiai megjelenítése, az előfejen az aktuális fő témakör megnevezése nagyon hatékonyan segíti az eligazodást. (Itt jegyezzük meg, hogy a kötet címe, előszava, tartalomjegyzéke, a fejezetcímek és az előfej kétnyelvű: magyar és angol nyelven olvashatóak.) Az adott csoporton belül a tételek a szerző, ennek hiányában a kiemelt szerkesztő nevének betűrendjében helyezkednek el.

A sorszámozott tételek formai leírása és megjelenítése gazdaságos, az alkalmazott tipográfiai megoldások eredményeként jól áttekinthetőek. A leírások az azonosításhoz szükséges bibliográfiai információ teljességét tartalmazzák. A bibliográfusok gondoltak a magyar nyelvet nem ismerő kutatóra is, ezért a magyar nyelvű címet a szögletes zárójelben közölt angol nyelvű címfordítás követi. Amennyiben a cím eleve angol, akkor a magyar fordítása került szögletes zárójelbe. Egyéb nyelvek esetében pedig mind a magyar, mind pedig az angol nyelvű címfordítás is megtalálható. (A fordítás Mente Éva munkája.) A bibliográfiában szereplő tanulmánykötetek analitikus tételei tematikájuknak megfelelő csoportba kerültek; leírásukban a forrásdokumentumra való hivatkozás az adott tanulmánykötet leírásának tételszáma, ezt követi az oldalszám, és szükség szerint az illusztráltságra, nyelvi összefoglalóra stb. vonatkozó információ.

Minden tétel csak egy helyen, a rá legjellemzőbb témacsoportban kapott helyet, s a formai leíráson kívül nem tartalmaz kiegészítő információkat (annotációt, tárgyszavakat). Mivel a szakrendi hely, illetve a mű címe alapján (szakirodalomról lévén szó) pontosan behatárolható az adott tematika, a legtöbb esetben erre valóban nincs is szükség. Mindössze néhány esetben, például a kutatói életrajzoknál, köszöntéseknél fordul elő, hogy a cím nem nevezi meg a konkrét személyt.

A több szempontú visszakeresést a tételszámra hivatkozó mutatók teszik lehetővé. A Szerző- és névmutató a szerzőkre, szerkesztőkre, valamint a tárgyalt személyekre utalnak, ez utóbbiakat az aláhúzott tételszám jelöli. A Földrajzi és etnikai mutató a pontos beazonosítás érdekében a települések nevével további kiegészítő információkat is tartalmaz. A Tárgymutató betűrendben sorolja fel a részben a fejezetcímekből, de elsősorban a tételek konkrét tematikája alapján meghatározott tárgyszavakat, intézményneveket. Ezt követi a tárgymutató angol nyelvű változata Index címmel. A kötetet a 154 átnézett folyóirat, évkönyv címszerű felsorolása, valamint a rövidítések jegyzéke zárja.

A kötet háromezer tétele valójában a Néprajzi Múzeum Könyvtárában a két év vonatkozásában feldolgozott mintegy 3700 publikáció válogatott anyaga. A nyomtatott bibliográfiában található tételek teljes (tárgyszavakkal, lelőhely-információval ellátott) rekordjai megtalálhatók a könyvtár on-line katalógusában (www.neprajz.hu). Ez a katalógus egyben magyar néprajz bibliográfiai adatbázisának a funkcióját is betölti avval, hogy regisztrál olyan műveket is, amelyek nincsenek meg a könyvtár állományában. Az interneten való hozzáférési lehetőség kapcsán felmerülhet az a kérdés, hogy szükséges-e a nyomtatott forma megjelentetése.

Én úgy gondolom, hogy a 2003/2004. évi magyar néprajzi témájú publikációk bibliográfiájának - különösen a cikkanyag vonatkozásában - szükséges volt ebben a formában való közreadása, szükséges volt a felhasználók szélesebb köréhez való eljuttatása. A MATARKA (Magyar Folyóiratok Tartalomjegyzékeinek Kereshető Adatbázisa) szakterületei között nem szerepel a néprajz, így csak korlátozottan hasznosítható ezen a területen. Az MNB Időszaki Kiadványok Repertórium a 2003-as tárgyévtől megszűnt, s új formában, HUMANUS (Humántudományi Tanulmányok és Cikkek Adatbázisa) névvel 2008 elején kezdte meg szolgáltatását. Főoldalán a tudományterületek között szerepelteti a

néprajztudományt is, de jelenleg (2009. január 25.) az innen elérhető 231 találat mind 2007-2008. évi publikáció. (Talán meggondolandó lenne a néprajztudomány területén - a potenciális kutatók érdekében - együttműködés kialakítása a HUMANUS és a múzeumi könyvtár között.)

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a 2003-2004. évi magyar néprajzi témájú publikációk kurrens nemzeti szakbibliográfiája - különösen a cikkanyag vonatkozásában - egy bibliográfiai térkép sajnálatos fehér foltjára helyez eligazító információkat, tájékozási jeleket. Helyismereti bibliográfusoknak nyújt lehetőséget saját korábbi gyűjtőmunkájuk ellenőrzésére, kiegészítésére, s a korábbi kötetekkel együtt a néprajztudomány művelőinek, a néphagyományok iránt érdeklődőknek kínál hasznos segítséget a primer információk közvetítésével.

(Magyar néprajzi bibliográfia 2003-2004. Szerk. Mészáros Borbála. Bp., 2008. Néprajzi Múzeum, 312 p.)